

Zeventig jaar leven

en een vleugje autobio

Zeventig jaar leven

en een vleugje autobio

Jaap van der Waal

Schrijver: Jaap van der Waal

Coverontwerp: Jaap van der Waal

ISBN: 9789464480504

© Jaap van der Waal

De Visschersbuurt (1952)

Vandaag neem ik mijn lezers mee terug in de tijd, heel lang geleden, begin maart 1952. Buiten was het vier graden, het was droog met een zuidwesten wind, kracht drie.

Een jong gezin had zich - noodgedwongen - gevestigd in een onderwoning aan de dijk in de Visschersbuurt, in ons mooie dorpje. Het bovenste gedeelte van dat huis was in gebruik als kapperszaak, die werd gerund door een barbier die daar de destijds courante kapsels produceerde, kaal boven de oren en een plukje haar op de kruin, zoals we dat van Bert (van Ernie) kennen. De huur bedroeg maar liefst vijftien gulden in de maand, zonder huurtoeslag, want men moest het maar zien te rooien met de karige inkomens van die tijd.

Het gezin bestond uit een vader en moeder, allebei net drieëntwintig jaar, en een kereltje van amper één jaar, de hoofdschuldige aan het huwelijk van vader en moeder, die Johannes Adrianus werd genoemd omdat de opa van vaders kant nu eenmaal zo heette.

Net als het verplicht trouwen bij een onverhoopte zwangerschap was het gebruikelijk, of eigenlijk ook een verplichting, om kinderen te vernoemen naar opa's of oma's, want anders was de kans op scheve gezichten groot en was er geheid ruzie in de familie.

Het geluk kon in dit gezin niet op, er werd nóg een kindje geboren, dat net als zijn broertje naar

een opa werd vernoemd, om de bekende redenen. Dat hummeltje lag nog van niets te weten in zijn suggestieve wieg en hield zich uitsluitend bezig met de gebruikelijke dingen die bij zijn prille leventje hoorden, waaronder het vullen van katoenen luiers die, na met groene zeep en een borstel te zijn gereinigd en masse aan de waslijn hingen te drogen, om daarna de poeppcyclus weer opnieuw te doorlopen. De ouders van dit kleine mannetje waren niet rijk, integendeel, de karige meubels waren tweedehands, waarvan de tafel maar over drie poten beschikte.

Blijkbaar was de vierde poot voor andere doeleinden gebruikt, opgestookt in de kachel of om iemand de hersens mee in te slaan, wat ook in de jaren vijftig wel eens gebeurde.

Om dit gemis op te vangen werden er houten blokken onder het tafelblad gestapeld om enige stabiliteit te waarborgen. Wel moesten ze opletten dat er na het opdienen van de zondagse soep niet tegen de blokken werd gestoten, want de soep met de grote vetogen was bloedheet, het was dus oppassen geblazen.

Na de geboorte van de jongste kwam er uiteraard kraamvisite, de tantes gehuld in semi-deftige bloemetjesjurken en de ooms in een door motten geperforeerd kostuum en een multifunctionele stropdas waaraan tevens de soepkappen in de schuur werden opgehangen.

Daarna gebeurde het. Vrijwel de gehele visite ging over tot het met het hoofd boven de wieg

hangen, onder het uitroepen van de meest merkwaardige zinnen, waaronder:

‘Waar is tie dan?’

'Kiekeboe!'

'Kijk hij lacht!'

‘Ah bubelebubbelebub'

En nog meer van dergelijke onzin.

Na deze hoogstaande conversatie met een baby mochten de aanwezigen dan even de kleine vasthouden. Eerst de tantes en oma's, die de kleine toch echt eens van onder tot boven moesten bekijken, alsof ze een meloen op de markt aan het keuren waren.

Op het moment dat de ooms aan de beurt waren om aan de babykeuring deel te nemen, had de kleine zijn vloeibare voedsel omgezet in vloeibare uitwerpselen, zodat de kleine heel snel van hand tot hand ging, om er maar zo snel mogelijk vanaf te zijn.

Dit gebeurde dik zeventig jaar geleden, en die kleine werd Jacob genoemd. Hij schrijft nu deze stukjes.

Mijn jeugd in Papendrecht

'Heb je hier pijn?' Vroeg dokter Kooyker, terwijl hij gemeen hard op mijn buik drukte. 'Nee hoor, ik voel niks,' loog ik, om een naderend onheil af proberen te wenden.

Toch zat ik een paar dagen later achter op de fiets van moeder, om - zoals even later bleek - bij het katholieke ziekenhuis in Dordrecht te worden overgeleverd aan de nonnen die daar bij bosjes rondliepen en aan wiens zorgen ik moederloos werd toevertrouwd. Daar bleek, na een gedegen onderzoek van een buikdeskundige, dat ik een navelbreuk had, dat ergens in het inwendige van mijn lijfje was gaan ontsteken, wat blijkbaar gevaar opleverde voor mijn jonge leventje.

Vandaar dat er de volgende dag direct moest worden ingegrepen door dokter Van der Wal, een enorme kerel met grote handen, die waarschijnlijk veel verstand van slecht functionerende navels had, voor zover navels nog een functie hadden tenminste.

Na acht weken kost en inwoning tussen de celibataire dames mocht ik eindelijk naar huis, wat niet meeviel, omdat ik bijna niet meer kon lopen. Zoals mijn lezers kunnen zien heb ik de twee operaties overleefd, maar sindsdien ben ik navelloos en beschik ik nu nog steeds over een lelijk litteken op de plaats waar dat mensenonderdeel behoort te zitten.

Dat ik het heb overleefd kwam goed uit, want op donderdag 3 maart 1958 werd ik zes jaar en dat was toen de leeftijd waarop kinderen naar school moesten, maar eerst diende mijn verjaardag gevierd te worden uiteraard.

Dat ging ongeveer zo: Langzaam druppelde de familie binnen, waar op dat moment toevallig geen ruzie mee was gemaakt, die plaats namen op de bij elkaar geraapte stoelen, na eerst iedereen met een slap handje te hebben gefeliciteerd.

Na een borreltje of drie was oom Piet bereid om op te biechten dat hij tachtig kilo woog, wat iedereen dan weer verbaasd deed opkijken. Tante Truus had inmiddels haar glaasje advocaat met suiker en slagroom opgeslurpt en tante Sjaan vond de koffie, die ze uit het schoteltje dronk - want dan koelde het zo lekker af - een beetje sterk en té stoelgang bevorderend, maar vond dan weer wel dat de kapper zo duur geworden was.

Op bevel van tante Truus, gehuld in een rijkelijk tot haar enkels met bloemetjes bestrooide zwarte jurk, stopte oom Piet met tegenzin een paar stuivers in mijn hand, die mijn moeder even later weer stiekem in zijn jaszak liet glijden, daar hij na deze handeling zat te kijken of hij zojuist zijn pensioen in het niets zag oplossen. Dat vond ze blijkbaar zielig voor hem.

Twee jaar later was het zo ver dat ik wilde gaan voetballen, ik was immers acht geworden en

mocht lid worden van vv Papendrecht. Er moest dus een rood-zwart tenue komen en voetbalschoenen, maar de begroting in het huishouden van mijn ouders vertoonde zoals gewoonlijk een gapend gat. Gelukkig had ik een neef die pas met voetballen was gestopt, omdat zijn aanwezigheid op het veld nauwelijks werd opgemerkt door zijn medespelers en zijn kleding dus niet meer nodig had.

Na enig onderhandelen over de financiën werd ik de trotse bezitter van een paar voetbalschoenen, inclusief stalen neuzen en zo krom als een hoepel, een stel rood-zwart gestreepte wollen kousen en een shirtje. Helaas ontbrak het broekje, maar geen nood, moeder was handig met naald en draad en toevallig vond ze op zolder nog een oud rood gordijn waar ze deskundig mee ging knutselen. Wat een mazzel kan een mens soms hebben.

Het resultaat was echter bedroevend en niet echt wat ik verwacht had. De rechterpijp was vijf centimeter langer dan de linker, daarom moest ik telkens deze pijp een stukje oprollen om er nog enigszins symmetrisch bij te lopen.

Zo zie je maar, het leven van een kind gaat niet altijd over rozen.

Pissig

Zodra de zwarte verduisteringsgordijnen in de klas dicht gingen, dan wisten we het al, meester Zwaan ging een film vertonen, zoals ieder jaar maar één keer gebeurde.

Ik zat in de zesde klas van de lagere school, dus wist precies welke film er gedraaid zou worden, want het was ieder jaar dezelfde en voor mij de zesde keer, waarschijnlijk omdat het de goedkoopste was. Een stomme film van de NOF (Nederlandse Onderwijs Film).

In het bibberige beeld verscheen een dorstig jongetje dat met zijn handen water uit de plaatselijke moddersloot dronk. De volgende scene liet datzelfde ventje zien dat ziek in een bed lag, met een blik van iemand die pas uit een sloot had gedronken. Naast het bed zat een zorgelijk kijkende dokter, die met een stethoscoop de buik van het kereltje beluisterde. Misschien was hij bang dat er een goudvis in rondzwom, of een karper. Het zal je maar gebeuren.

Op het einde van dit drama staat er een loodgieter een waterkraan in de muur te schroeven, met als toeschouwer een blij kijkende moeder met haar armen beschermend om dat ventje, dat blijkbaar al weer aardig was opgeknapt van die goudvis. Niet echt een film om een jubelende recensie over te schrijven dus.

Overigens ben ik geen echte film liefhebber, dat komt omdat ik meestal vijf minuten na het begin de draad al kwijt ben, en de held van het verhaal verwar met de slechterik, en daarom de verkeerde persoon zit aan te moedigen om die ander maar snel om zeep te helpen. Dat schiet niet op. Daarnaast ga ik dan mevrouw Van der Waal, die geboeid het verhaal probeert te volgen, lastig vallen met vragen zoals: ‘Wie is dat nu weer?’ Of: ‘Is dit weer een andere film?’

Ik houd van films waarin letterlijk niets gebeurt, zoals ik die een aantal jaren geleden heb gezien. Het enige wat men nodig heeft is een goede kleurencamera, een mooie locatie met volstrekt onbekende bejaarde acteurs en een tekstschrijver die na een week denken nog geen letter op papier heeft staan.

Dat ging zo: in beeld verscheen een lang landweggetje, ergens in Portugal. In de verte kwam een bejaard mannetje aangestrompeld, er was geen muziek te horen en het duurde ongeveer vijftien minuten tot de man een beetje goed in beeld kwam. Hij stopte met strompelen bij een authentiek inheems sinaasappelboompje, trok zijn klompen en sokken met gaten uit, en ging over zijn blote voeten staan pissen. Waarom hij dat deed weet ik niet, maar ik vond het een mooi stukje film.

Dat is het enige wat ik van die film heb onthouden en mij aan een vroegere buurman deed denken. Deze buurman deed iets

vergelijkbaars. Destijds had hij nog geen toilet in huis, maar een buitenpoepdoos, zo eentje waar na het optillen van het deksel er een rioolkruidige geur opsteeg, die tegenwoordig heftig zou worden bestreden met allerlei spuitbussen en kleurrijke blokjes die aan de rand van de wc-pot moet worden geplakt.

Zodra hij onderweg was naar het poephuisje deed hij alvast halverwege zijn gulp open, haalde het apparaat tevoorschijn dat er mede toe heeft bijgedragen dat hij een nakomeling had, en piste uitgebreid over zijn handen. Ik vond het maar een merkwaardige gewoonte, maar misschien hielp het tegen pijnlijke knokkels, want toen bestond tijgerbalsem nog niet.

Als ze me missen..

Mijn jeugd in Papendrecht (1956)

Ik was vier toen mijn ouders besloten om van een krot tegenover het Kleine Waaltje, waar de ratten het behang van de muren vraten, naar Oosteind 21 te verhuizen, dicht bij de Matenastoep en vlakbij het buurtwinkeltje van Leentje van der Have en haar broer Tinus, en een stukje verderop Maarten Verheij, die nog met paard en wagen zijn groenten en aardappelen aan de man bracht.

Een grote verbetering was het niet, er was maar één slaapkamer, zodat pa en ma gedwongen op de overloop moesten slapen, het bed paste maar net. Dat was mazzel hebben.

In die tijd droegen alleen vrouwen knotjes in hun haar, moest men verplicht aan het gas en werden 'kids' nog gewoon kinderen genoemd. Daar waren er inmiddels drie van, Joop, Jaap en Huib, waarvan de laatste nog niets anders te doen had dan katoenen luiers bevuilen en de boel bij elkaar janken. Dat deed hij overigens met verve. Onze buurman was diegene die halverwege de weg naar de poepdoos over zijn handen piste, en de buurvrouw liet zich zelden zien, waarschijnlijk omdat ze in de kamer al over haar handen piste om solidair te zijn met manlief. Ze beschikten ook nog over een inwonende dochter, een vormeloze vrouw, met een enorme harige pukkel op haar bovenlip en zonder zitvlees voor mannen. Kortom: Hugh Heffner

zou haar vermoedelijk niet aan zijn harem hebben toegevoegd.

Zij oefende het eerbare vak van naaister uit, wat ze vooral in de avonduren deed op een elektrische naaimachine, die zóveel stroom verbruikte dat telkens als ze het voetpedaal intrapte, bij ons in huis de verlichting op halve kracht ging branden, maar gelukkig beschikten we destijds niet over een koelkast of een televisie. De schade bleef dus beperkt, maar lastig lezen was het wel met dat knipperende peertje.

Een paar jaar later kocht pa een tweedehands fietsje en daar diende ik op ouderlijk bevel op te leren fietsen, wat in ons land al sinds jaar en dag een goede gewoonte was en is.

Dat ging zo: we liepen naar de Matenastoep, moeder - pa had geen tijd, hij was aan het schilderen - ging alvast naar beneden en stond twintig meter verderop te wachten totdat ik daar zou arriveren. Ze vergiste zich echter deerlijk in mijn fietskunst, dat niet verder ging dan het beroeren van de fietsbel, maar dapper als ik was liet ik me zonder mijn voeten op de pedalen van de stoep afrollen, luidkeels aangemoedigd door mijn moeder. Dat ging veel te snel voor mij en moeder stond daar knap in de weg, dus moest ik een ontwijkende manoeuvre maken, wat maar half lukte, want ik kwam pardoes in het stinkslootje terecht wat ernaast lag, tussen de

stekelbaarsjes waar ik 's morgens nog op had gevist.

Zoals ik al zei, mijn vader was, staande op een trap, de binnenkant van de voordeur aan het schilderen - daar had hij tijd zat voor want hij 'zat' in de ziektewet, blijkbaar een hobby van hem, want voor mijn gevoel was hij meer thuis dan op zijn werk - totdat de ouderwetse trekdeurbel ging. Voor het raampje van de deur verscheen een streng kijkend mannenhoofd, dat tegen pa's met verf besmeurde benen en een groot blik verf aankeek. Het bleek de ziektewetcontroleur te zijn.

Hij moest voor straf drie dagen loon inleveren, en ik heb later alsnog nog leren fietsen.

Natte voeten

Het was nog erg vroeg en zéér donker die morgen. Mijn vader daalde nog half slaperig de trap af in ons huis op het Oosteind, met de bedoeling om de kachel alvast aan te steken met wat aanmaakhoutjes en eierkolen. Mijn broertjes en ik waren ook al wakker, want vroeg naar bed is vroeg wakker. We hoorden een paar keer 'plons' en daarna pa iets roepen wat ik hier niet ga reproduceren, maar fraai was het niet. Die nacht was het extreem hoog water geworden en tot een paar decimeter van de dijkrand gestegen.

Dat betekende dat de voorkamer geheel onder water stond, met in de achterkamer zeker tachtig centimeter, waar een vloermatje ronddreef met daarop onze kat, die eerder door broer Huib van zijn snorharen was ontdaan, door ze af te knippen. Hij vond ze te lang.

Al dat water was uiteraard niet goed voor de karige huisraad die we bezaten en bovendien een goede reden voor de houten vloeren om eens flink weg te rotten.

Nadat het water weer was gezakt en het merendeel van de inboedel een beetje was opgedroogd, wilde pa om mij onduidelijke redenen iets aan de pendellamp in de voorkamer doen wat hij, zoals later bleek, beter niet had kunnen doen. Nadat hij de tafel opzij had geschoven en aanstalten maakte om de lamp naar beneden te trekken, zakte hij met kleed en al

door de vloer. Er stak nog slechts een hand boven de verwoeste vloer uit, waarin de lamp nog stevig vastgeklemd zat. Om pijnlijk lichamelijk ongemak te voorkomen heb ik maar niet gelachen, maar komisch was het wel.

Ook onze middeleeuwse stofzuiger weigerde sinds de overstroming alle diensten.

Om die reden toog mijn moeder, samen met mij, met de verdronken huishoudhulp naar oom Kees. Oom Kees stond op het Oosteind te boek als een begaafd reparateur van alles wat met elektronica te maken had, een soort medicijnman voor de Oosteindse inboorlingen, zeg maar. Oom Kees was autodidact op dat gebied en had op zolder een flinke kamer met allerlei apparatuur, gereedschap en nog veel meer onzinnige dingen, zoals een infraroodkijker, die hij gebruikte om in een donkere inloopkast draadjes of andere frutseltjes op te sporen. Gemak dient de mens nietwaar.

Oom Kees zat net aan zijn gebruikelijke ontbijt, oud brood met veel boter en enkele schijven rauwe ui – dat vond hij een delicatessen - die hij routineus fileerde met een mes waar hij letterlijk alles mee sneed, toen moeder de stofzuiger voor zijn neus zette.

Na dit tranentrekkende ontbijt pakte hij zijn hondje, een afzichtelijk mormel dat om het minste en geringste geluid begon te grommen, en als je pech had venijnig in je kuit beet, en zette het mormel op zijn knieën. Hij hield altijd stellig vol dat het kreng hem nooit durfde bijten en

begon hem te sarren. Hij hield zijn hoofd vlakbij de chagrijnige hondenkop en begon grommend te treiteren. Dat was stom van hem, want enkele seconden later werd hij togetakeld door een venijnige knauw in zijn neus. Geschrokken stond hij op, met de hond nog aan zijn neus hangend. Sindsdien heb ik dat beest nooit meer gezien.

Enfin, de stofzuiger bleek niet te repareren en werd toegevoegd aan zijn nutteloze berg onderdelen en er werd een nieuwe gebracht, door Van Os, en zeer waarschijnlijk op maandelijkse afbetaling.

Ik heb zijn mes geërfd na zijn trieste dood en telkens als ik er naar kijk, vermoed ik dat hij er ook ooit mollen en ratten mee heeft gevild. Hij zou zijn hond toch niet..